

זכרון עולם

האשה החשובה ודפנת צדקה וחסד

מרת ורדה שניצר

ע"ה

ב"ר מאיר ז"ל

תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד

משה שניצר

ז"ל

ב"ר מנחם מנדל ז"ל

תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"

חולם סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

גליון מס' 1377

מסכת זבחים כ"ח-ל"ד ♦ טהרות ו', ד' - ו', ט'

בס"ד, כ' תשרי תשפ"ו

השבוע בגליון

- ניגוב ידיים ליד השולחן
- כמה כח נדרש להפעיל הסומך את ידיו על ראש הקרבן
- סמיכה על הקרבן בכל כוחו
- יש להבדיל בין המפעיל כח מולו לבין המפעיל כח כלפי מטה
- מימדיהם הגדולים של הכבשים והעזים בארץ ישראל

השבוע בגליון

- כך תטול את ידיך באופן הראוי
- ללכת 22 אמה בשיעור זמן של 23 אמה
- היד שהחסירה את השוסיפו המדרגות

- "כדי אכילת פרס" - אדם הלועס ללא הרף, זקוק לשיעור זה?
- קידוש בליל שבת, פיגול הקרבן וכזית מצה
- טובים השניים מן האחד?
- הואיל והותרה - הותרה
- שתיית חלב בפסח מבהמה שאכלה חמץ

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

השבוע בגליון

דף לא/ב חישוב לאכול כזית ביתר מכדי אכילת פרס

"כדי אכילת פרס" - אדם הלועס ללא הרף, זקוק לשיעור זה?

דבר העורך

הדיין מפורטוגל

הנשמה היהודית, היא בעצם המדרבן העיקרי של רבני מאורות הדף היומי באמצעם אל חיקם אתגר הנראה כבלתי מציאותי - להושיב ליד הגמרא יהודי שלא פתח גמרא זה שלושים שנה, או אפילו לא פתח גמרא מימיו. נסו להושיב אדם מן השורה להקשיב בכל יום לשיעור בתחום שהוא לא הביע בו התעניינות רבה. אך הכל יודעים, כי הנשמה היהודית כמאה אל אלוהים, נכספת אל שרשיה, אל האור, אל התורה, צריך רק לדפוק על דלתה בעדינות, להשקותה מעט מים חיים, והיא תפרח כשושנה.

ואם חפצים אתם בדוגמה מרגשת לכחה של הנשמה היהודית, הנה לכם סיפורה המופלא של נשמה יהודית, אשר הפריחה גצים, ניצוצות וזיקים, גם לאחר עשרות שנות האפלה וחשיכה. המעשה התרחש בבית דינו של הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל ושמענוהו מהגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א, מחבר הספר "לקח טוב".

היה זה לפני עשרות שנים.

מגרש נטוש ניצב בבני ברק, בשכונת בעלי מלאכה. טבעו של נכס שכזה, שלא יעמוד ריקם זמן רב יותר מכפי שאנשים מסוגלים לראותו שומם בלא שימוש. ולפיכך בית הדין נדרש לקבוע בדיון מסויים שהתעורר בין מספר עסקנים, על אודות השימוש המיועד במגרש. במהלך הדיון הופיע בבית הדין עורך הדין מ. ש. וביקש להציג בפני הנוכחים את המידע שברשותו בנוגע למגרש. כאשר הוא פתח בדבריו, הנוכחים פערו את פיהם בתמהון, וכאשר הוא סיים את דבריו, הכל מחו את דמעותיהם.

הפרשה מתחילה בשנת תרצ"ז. אותה שנה עלה יהודי לארץ ישראל בלוויית אשתו ובתו. כעבור זמן לא רב הוא רכש את המגרש המדובר, שמחירו לא היה רב, והמשיך בעבודתו כפועל ילומים. לאחר תקופה הוא החליט לעזוב את ארץ ישראל עקב קשיי פרנסה, והוא ומשפחתו הגרו לבלגיה.

השבוע בגליון

דף לא/ב חישוב לאכול כזית ביתר מכדי אכילת פרס

"כדי אכילת פרס" - אדם הלועס ללא הרף, זקוק לשיעור זה?

גמרתנו עוסקת בענייני "פיגול", היינו, באמירת הכהן בעת עבודתו באחת מארבע העבודות של הקרבן, כי בשר הזבח יאכל "חוץ לזמנו", כלומר, מעבר לזמן שקצבה התורה לאכילת בשר קרבן זה, הוא פסל בכך את הקרבן, והאוכל מברשו ענוש כרת. בקשר לכך מסתפק רבא בסוגייתנו, מה דינו של הקרבן אשר הכהן העוסק בו אמר, כי בשרו יאכל "חוץ לזמנו", אך הוא יאכל בפרק זמן העולה על שיעור "כדי אכילת פרס" [במאמר מוסגר: השיטה הנזכרת, כי "פיגול" נעשה על ידי **אמירת** הכהן, היא דעת רש"י ותוס' לעיל ד/ב, לקמן יא/ב ועוד. אולם, בדעת הרמב"ם, הל' פסולי המוקדשים פרק י"ג הל' א'; כתב ה"משנה למלך", כי די במחשבה בלבד. בעז"ה נרחיב בנושא זה במאמרים אחרים].

בשלהי סדר נזיקין, עסקנו בשיעור פרק הזמן הנקרא "כדי אכילת פרס", וציינו, כי קיימות שמונה שיטות לקביעת משך זמן זה. נחזור ונאמר, כי "כדי אכילת פרס" הוא פרק הזמן המאגד בתוכו את פעולות האכילה של האדם לאכילה אחת. לפיכך, האוכל כזית מצה בליל הסדר בתוך פרק זמן זה, יצא ידי חובת המצוה, ולעומתו, אם אדם יאכל בתוך "כדי אכילת פרס" כזית מן הדבר האסור באכילה, הריהו חייב מלקות. בשני המאמרים הבאים נעסוק ב"שיעור כדי אכילת פרס". במאמר זה נתמקד בגדריו של שיעור זה, ובמאמר הבא נגדיר את מהותו.

ברור לכל, כי לאחר שהתורה קבעה, כי יש לאכול כזית מצה בליל הסדר וכזית פת בליל חג הסוכות, הרי שיש לאוכלם באכילה אחת. שיעור "כדי אכילת פרס", שנקבע ב"הלכה למשה מסיני", תוחם את הזמן המקסימלי אשר בו מותר לאכול את ה"כזית", ואף על פי שיאכלוהו טיפין טיפין, נחשבת אכילה זו כאכילה אחת.

הבה נחקורה, מה דינו של אדם שלעס ללא הרף כזית מצה בפרק זמן העולה על שיעור "כדי אכילת פרס"? מצד אחד, הלא זה מכבר חלף עבר לו שיעור הזמן של "כדי אכילת פרס", ולכאורה, הוא לא יצא ידי חובה. מצד שני, ייתכן, שאכילתו של אדם הלועס ללא הרף נחשבת כאכילה אחת גם אם גלש מעל ומעבר לשיעור "כדי אכילת פרס". שכן, שיעור זה נדרש עבור אכילה **בלתי רציפה**, שיש להגבילה בשיעור זמן מסויים, אשר מעבר לו אין האכילה המלווה בהפסקות נחשבת כפעולה אחת. אולם, האוכל ללא הרף, אינו זקוק לשיעור "כדי אכילת פרס", שהרי הוא אוכל כזית מצה!

אכן, כך דעתו של הגר"ש איגר זצ"ל (ספר העיקרים, ברכות, אשכול ד'). אולם, לדעת רוב הפוסקים, בכל מקרה יש לאכול תוך "כדי אכילת פרס" ולא ניתן לפרוס את האכילה על פני משך זמן העולה עליו (עיין "מגן אברהם" סימן תע"ה ס"ק ט"ו, "משנה ברורה" שעה"צ סימן ר"י ס"ק ט', "לוח ברכות הנהנין" לבעל התניא, סימן ב' אות ב', ו"חזון איש" בקונטרס השיעורים ס"ק י"ח).

השבוע בגליון

דף לא/א חישוב לאכול כזית בשני בני אדם

קידוש בליל שבת, פיגול הקרבן וכזית מצה

קידוש.

דף לא/א חישוב לאכול כזית ביתר מכדי אכילת פרס

"כדי אכילת פרס" - אדם הלועס ללא הרף, זקוק לשיעור זה?

השבוע בגליון

דף לא/ב חישוב לאכול כזית ביתר מכדי אכילת פרס

"כדי אכילת פרס" - אדם הלועס ללא הרף, זקוק לשיעור זה?

זכרון עולם

מרת **שושנה אורנשטיין** ע"ה

ב"ר אבנר רייכמן ז"ל נלב"ע כ"ג בתשרי תשפ"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י בעלה ידידו הר"ר **אשר אורנשטיין** שיחי

זכרון עולם

הר"ר **ישעיהו יצחק בורנשטיין** ז"ל

ב"ר חיים אליעזר ז"ל נלב"ע י"ט בתשרי תשס"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחי

לא שכחנו, תכף נשוב ל"כדי אכילת פרס", אך נפתח בהלכה מרתקת שכתב ה"משנה ברורה", לגבי קידוש על היין בשבת קודש. כידוע, יש לשותות מן היין עליו קידשו בשבת כשיעור "מלוא לוגמיו" [רוב "רביעית" באדם ממוצע]. יש הסוברים, כי אין צורך שהמקדש לבדו ישתה כשיעור זה, אלא כל המשתתפים בקידוש יכולים ללגום ביחד מן היין, כל אחד מעט, וביחד לשותות שיעור "מלא לוגמיו". להלכה, אין נוקטים כדעה זו לכתחילה, אך הנוהג כן, יוצא ידי חובה בדיעבד. אולם, ה"משנה ברורה" (סימן רע"א ס"ק ע"ג) מזהיר, כי מכל מקום יש להקפיד, כי כל המסובים הטועמים מן היין יעשו כן יחדיו תוך פרק הזמן של "כדי אכילת פרס".

זעקה רבתי מעורר הגאון בעל "אפיקי ים" זצ"ל (ח"ב סימן ב') על פסיקה זו של ה"משנה ברורה", אשר בה הוא הרחיב את תכונותיו של שיעור "כדי אכילת פרס". קושייתו האיתנה של ה"אפיקי ים" חושפת את שורשיו של שיעור "כדי אכילת פרס" עד לתהום, תוך בחינת מהותו, ויש לקוראה בעיון: ציווי התורה לאכול כזית מצה בפסח מתייחס אל האדם בלבד - אין כל חובה שהמצה **תאכל**, אלא **שהאדם** יאכל מצה. לעומת זאת, מצוות שתיית היין עליו קידשו מתייחסת אל **המשקה** שבכוס הברכה, שיש לשותותו כדי להעניק חשיבות לכוס הברכה. זוהי הסיבה, שבדיעבד, גם אם מספר אנשים שתו "מלא לוגמיו" יצאו ידי חובתם, כלעיל, שהרי המטרה של הענקת החשיבות לכוס הברכה על ידי שתיית הכמות הנדרשת מושגת גם באופן זה.

מעתה, לאחר שהבנו כי ניתן להתבונן על פעולת אכילה משני היבטים - האדם האוכל והמאכל הנאכל, תמה ה"אפיקי ים", כי מצאנו בתלמוד התייחסות לכך ש"כדי אכילת פרס" מאפשר צירוף מספר אכילות של אדם **המצווה לאכול**, אך לא מצאנו כי בכוחו לגרום לכך, שמאכל אשר יש **מצווה לאכול**, ונאכל על ידי מספר בני אדם ב"כדי אכילת פרס", יחשב כמי שנאכל בפעולה אחת?

הגאון רבי שלמה ברמן זצ"ל ("אשר לשלמה" תניינא סימן א'), נדרש לקושיה חריפה זו, ומביא הוכחה נפלאה מסוגייתנו, לפסיקתו של בעל ה"משנה ברורה". כדי ליהנות מן ההוכחה היפה, נענין קמעא בגמרתנו.

כנזכר במאמר הקודם, סוגייתנו עוסקת בדיני "פיגול", היינו: כהן שאמר בעת עבודת הקרבן, כי בשר הקרבן יאכל "חוץ לזמנו" [מעבר לזמן שנקבע על ידי התורה]. הקרבן נפסל. אלא, שגמרתנו מסתפקת, כיצד להתייחס ל"פיגול" הבא: כהן אמר ש"כזית" מבשר הקרבן יאכל "חוץ לזמנו" על ידי **שני** בני אדם. מצד אחד, הוא אמר שכזית מן הקרבן יאכל "חוץ לזמנו" והרי לפנינו "פיגול". מצד שני, כל אחד מן האוכלים לא יאכל כזית בעצמו, ואיסורי האכילה של התורה מתייחסים לכזית. לבסוף, מכריעה הגמרא כי כהן זה "פיגול" את הקרבן, משום שבהתייחס לבשר הקרבן, הכהן אמר ש"כזית" ממנו יאכל שלא כדין. אין זה מענייננו, אם האדם שאליו מתייחס הכהן עבר על איסור אם לאו, עיקר, שבמחשבתו של הכהן יאכל כזית מן הבשר "חוץ לזמנו".

שוב חוזרת הגמרא ומסתפקת: מה יהיה דינו של קרבן, אשר הכהן העובד בו אמר ש"כזית" מבשר הזבח יאכל "חוץ לזמנו" על ידי **אדם אחד** בפרק זמן **העולה** על "כדי אכילת פרס".

טובים השניים מן האחד? לכאורה, אין מקום לספק זה. הרי זה עתה קבעה הגמרא, כי מחשבה על כזית בשר שייאכל על ידי **שני בני אדם**, "חוץ לזמנו" הינה מחשבת פיגול. האם עתה אין זה ברור מאד, כי גם מחשבת הכהן על אדם אחד שיאכל כזית בשר "חוץ לזמנו" הרי היא מחשבת פיגול, אף אם השתהה יותר משיעור אכילת פרס. וכי שיעור שהייתו של היחיד מפריד בין אכילותיו יותר מההפרדה הטבעית שבין שתי פעולות אכילה של שני בני אדם? [ענין "שפת אמת" ובחינושי הגר"ז בסוגייתנו].

ברור, איפוא, לחלוטין, כי דבר מה בפעולת אכילתם של השניים מאחד את אכילותיהם לעומת אכילתו המפוצלת של היחיד, שגלש מעבר לשיעור הזמן של "כדי אכילת פרס". עלינו להסיק, איפוא, כי השניים שבהם עסקה הגמרא בספק הראשון, יאכלו כזית מן הבשר ב"תוך כדי אכילת פרס"! לאמר, באופן זה, שיעור "כדי אכילת פרס" מאגד את אכילותיהם לכדי הגדרה כי הכזית **נאכל** בפעם אחת. אמנם, לא על ידי אדם אחד, אך ביחס לבשר הקרבן, הוא נאכל בפעם אחת. לעומת זאת, אדם אחד האוכל כזית בשיעור זמן של יותר מ"כדי אכילת פרס", פיצל הן את שיעור משך זמן האכילה, והן את ה"כזית", ומאומה לא נותר בידו. לא ניתן לומר שהוא אכל בפעם אחת את כל ה"כזית", ואף לא ניתן לומר שכזית מן הבשר נאכל בפעם אחת.

צודק, איפוא, ה"משנה ברורה" - על הלוגמים מכוס הקידוש לכנס את לגימותיהם בפרק זמן של "כדי אכילת פרס". או אז ניתן יהיה לצרף את לגימותיהם ולקבוע, כי מן הכוס הזו נלגמה בפעם אחת כמות של "מלוא לוגמיו" [ענין שם עוד ב"אשר לשלמה", שאף אם נכריע להלכה בדין פיגול שמצטרף יותר מכדי אכילת פרס, וכפי שאכן נפסק ברמב"ם, אין כאן הכרעה ביחס לקידוש].

דף לב/ב הואיל והותר לצרעתו הותר לקירו

הואיל והותרה - הותרה

בגמרתנו אנו מתוודעים לכלל תלמודי מפורסם: "הואיל והותרה - הותרה". כלל זה קובע, כי לאחר שהותר איסור לעשות מעשה מסוים, אזי, גם איסורים נוספים שהיו כרוכים בעשיית אותו מעשה

משחשב שבאה עליו המנוחה, קפץ עליו רגזה של מלחמת העולם השנייה. בבוקר בהיר הוא שב מן המכולת כשמצרכים בידיו, ונוכח לתדהמתו כי אנשי האס. אס. ימח שמם, צרו על הרחוב שבו התגורר. הוא הסתתר במחבוא וממקום מסתורו הבחין כיצד הנאצים משליכים אתו אשתו ובתו למשאית. בדרך פלאית עלה בידו להמלט רגלית, עד שכעבור מספר שבועות הוא התדפק על דלת בקתה רעועה בכפר דיירים נידח בחוף המערבי של פורטוגל, כשבגדיו לעורו, נטול מסמכים, זהות ורכוש. היה זה מעונו של ראש הכפר.

הוא הרגיש כמו בנותיו של לוט לאחר הפיכת סדום ועמורה, אשר היו בטוחות כי לא נותר איש מלבדן בעולם. עולמו הקודם חרב, התהפך, נכתש עד דק, ולא נותר ממנו מאומה. הוא החל לעבוד כפועל בכפר הדיירים. את ראשו ורובו השקיע בפריסת רשתות על פני המים, בשליית דגים מפרפרים מתוך הים, ולא חלף זמן רב והתערותו במקום הפכה לדבר מובן מאליה. היה זה אך עניין של זמן עד אשר גלגלי ראשו היהודי החלו לנוע. הוא הבחין כי כל בני הכפר עובדים עד כלות הכוחות ובכל זאת פרנסתם בדוחק רב. התברר, כי את שללם הרב הם מוכרים במחיר זעום לסוחרים שהשתלטו על שוק הדגים, והם אלו המפיקים הון מן הדגים. הוא הציע לבני הכפר כי יחדלו למכור את הדגים לסוטונאים, והם בעצמם יתפכו למשווקי דגים. אמר ועשה. בני הכפר נשמעו להוראותיו בענייני מסחר הדגים, הם התאגדו ביחד כגוף אחד, התעשרו, התרחבו, העצימו וגרפו הון רב.

וירא ראש הכפר כי טוב, ויצע למיודענו לשאת לו לאשה את בתו שבגרה. לקול מצהלות בני הכפר הוא הפך לחתנו של ראש הכפר, ויולד בנים ובנות, ולא ידע איש כי יהודי הוא.

השנים חלפו עברו להם, הכל נותר על מקומו; הכפר, הים, הסירות, הדגים, הדיירים, הרווחה הכלכלית. רק הקמטים שחרצו את פניו וגופו אשר התעקל אט אט לכיוון האדמה, הזכירו לו כי הכל גם יוותר על מקומו, אך יום יבוא והוא לא יחזה בכך יותר.

בגיל שבעים וחמש הוא נסע לבקר בארץ ישראל. געגועים של בן אובד לארץ שהוריו גורשו ממנה לפני אלפי שנים. בתקופת שהותו בארץ ישראל הוא מכר את המגרש שהיה בבעלותו, הלא הוא המגרש שבבניו בית הדין התכנס, וקיבל תמורתו סכום הגון. בה בשעה שהספך הגיע לידיו הוא החליט, כי הוא לא ימסור לידיו הנוכרים כסף ששייך לארץ ישראל הקדושה! לפיכך, מחצית מן הסכום הוא העניק לבני משפחה רחוקים שהתגוררו בהרצליה, אשר המענק נפל עליהם בהפתעה גמורה, ומחצית מן הסכום הוא החליט להקדיש ל... שיפוץ בית כנסת נטוש באיזור כפר מגוריו בפורטוגל!

מתברר, כי במהלך כל שנות הבדידות והניתוק מן הדת, בכל אותן עשרות שנים שבהן היה שרוי בין הנוכרים, טובל בדגים ובגלים, הוא היה מבקר מידי פעם בחשאי בבית כנסת נטוש וחרב שקירותיו מטים ליפול, אשר הוקם לפני כחמש מאות שנה על ידי יהודים שהתגוררו פעם במקום, ובתוך בית הכנסת היה מיודענו קורא פרקי תהילים מתוך קרעי דפים שנמצאו בספרייה החריבה שבבית הכנסת, ומשתתף בדמעות לפני אבי שבשמים!!!

הרי לך נשמה יהודית. הניצוץ קיים, הגחלת בוערת, האח בנוי, עליך רק לאחוז במקל הקסמים, לחתות את הגחלים, ואור נעים וחמים יקרין על פניו ובתוך לבו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כט/ב כל שמחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום

כוונת התפילה

דרש בעל ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל:

על האדם לכוון בתפילתו לכבוד המקום בלבד, ולא לשם ענייני הזמן - כוונות העולם הזה, חלילה. ואם אירע שכיוון לזה ולזה, אזי תלוי הדבר: אם מחשבת ה"מקום" קדמה למחשבת הזמן, פסול הוא בלבד, שכן, סוף סוף ענייני הזמן יש צורך בהם. אולם, אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת ה"מקום" ולכבוד הקב"ה - פגול הוא, חלילה...

דף ל/ב אם כן מרתח רתח

ישנו דין לכעוס

שח הגרי"ז מבריסק זצ"ל לחתנו הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל: מגמרא זו למדנו הלכה - אין לישראל פנים בתורה. כאשר הינך שומע דברי תורה שלטעמך מעוותים הם, עליך להגיב בתקיפות כפי חומרת הטעות. משום כך היה בטוח לוי, שאם שאלתו שגויה היא, 'מרתח רתח' רבי, יגיב רבי יהודה הנשיא בחריפות ובריתחה.

זהו, גם פשר השגותיו החריפות של הראב"ד על הרמב"ם. לא מפני כעס או מטרות אחרות אלא מפני ההלכה, שיש להגיב בהתאם... ("שי לתורה")

דף לא/ב שהשחיטה כשרה בזרים ובנשים

עלי הורה שחנה כשרה לשחוט

חז"ל מספרים (ברכות לא/ב), שכאשר הביאה חנה את שמואל בנה אל משכן ה' בשילה הורה שמואל הלכה בפני עלי הכהן, כי גם שחיטת הקרבן על ידי זר כשרה היא. ואין צורך בכהן לשם כך. ואף על פי שעלי הצדיק את דבריו, הוא דן אותו למיתה, כדון מורה הלכה במקום רבו. או אז, "אתיא חנה וקא צווחא קמיה - אני האשה, הנצבת עמך בזה". מה תשובה היא זו?

הותרו. בסוגייתנו בא כלל זה לידי ביטוי לגבי מצורע, שלמרות טומאתו התירה לו התורה ביום השמיני להטהרות להכניס את בהונותיו למחנה שכינה [השטח הפנימי בבית המקדש, שהוא מעזרת ישראל ואילן]. ומאחר שאיסור טומאת צרעתו הותר, הותרו אף טומאות נוספות הרובצות על מצורע זה, שכן, "הואיל והותרה - הותרה". כלל זה חובק סוגיות רבות בש"ס, ובמאמר הבא נתמצת את עיקריו.

שתיית חלב בפסח מבהמה שאכלה חמץ: נידון הלכתי מפורסם קיים לגבי שתיית חלב שנחלב בפסח מבהמה שניזונה מאכילת חמץ. לא נדון כעת בעצם השאלה, אם חלב זה נחשב חמץ (עיי' "משנה ברורה" סימן תמ"ח ס"ק ל"ג, "מגן אברהם" סימן תמ"ה, ראה ב"שדי חמד" מערכת חמץ ומצה, סימן ה' אות ד. שהאריך בהבאת השיטות, ועי' שו"ת "תורת חסד" או"ח סימן כ"א, שו"ת "חלקת יואב" מהדו"ת סימן כ' ושו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סימן קמ"ז), כי אם בפתרון מבריק שהעלה ה"חיי אדם" (ב"נשמת אדם" בתשו' בהל' פסח י"ט). כידוע, לולא התירה התורה לשותת חלב בהמה, היה אסור לשותתו, אם משום שמקורו בדם, והדם אסור בשתיה, ואם משום איסור "אבר מן החי" (עיי' בכורות ו/ב). מעתה, בהתאם לכלל "הואיל והותרה - הותרה", אין פשוט וקל מלהתיר את החלב שמקורו מבהמה שאכלה חמץ, שהרי לאחר שהותר איסור החלב, אזי, יש להתיר גם את איסור החמץ שדבק בו, "הואיל והותרה - הותרה".

אולם, בעל ה"תורת חסד" (שם) דוחה רעיון זה בתוקף, מאחר שכלל זה אינו גורף, ולא בכל מקרה היתר של איסור מסויים גורר אחריו את כל האיסורים שחברו לו לאותו מעשה. להלן נמנה שלוש הסתייגויות המגבילות מאד את השימוש ב"הואיל והותרה - הותרה". א. לדעת רבא בסוגייתנו, "הואיל והותרה - הותרה" אינו תקף כאשר האיסור הראשון הותר לחלוטין. רק כאשר סיבת האיסור הראשון קיימת, ובכל זאת התירנו התורה, תקף כלל זה ("קובץ הערות" סימן י' אות א'. וראה "תוספות רע"א" יבמות פ"א אות ג'; שנקט כן בדעת רבא לפי תרוץ ראשון בתוס' יבמות ח"א ד"ה "רבא"). ב. "הואיל והותרה - הותרה" נאמר רק כאשר היתר האיסור הראשון קדם לחלותו של האיסור השני (יבמות ח"א, ועי' "קובץ הערות" סימן י"א בטעם הדבר) [לפיכך, אם ביום השביעי לטהרתו, נטמא המצורע בטומאה נוספת, לא תותר טומאה זו, משום שבשעת חלותו עדיין לא הותרה טומאת הצרעת, שהרי ביום זה אין הוא זקוק להכניס את בהונות ידיו למחנה שכינה]. ג. "הואיל והותרה - הותרה" נאמר רק כאשר שני האיסורים הם בעלי שם אחד, כגון, בסוגייתנו, שלטומאת צרעתו נוספה טומאה אחרת (שו"ת רע"א בסוף דרוש וחידוש, סימן ד', שו"ת "אחיעזר" ח"א סימן ד' אות ד').

מעתה, הצעתנו של ה"חיי אדם" נוגדת את שלושת ההסתייגויות שמנינו לעיל. א. במקרה זה התורה התירה לחלוטין את החלב, ולא דחתה את האיסור בלבד. ב. במקרה זה, האיסור השני, החמץ, קדם להיתר האיסור הראשון, שהרי החמץ שהיה במעי הבהמה טרם הפך לחלב. ג. איסור דם, או אבר מן החי, ואיסור חמץ, אינם איסורים בעלי שם אחד, כטומאת צרעת וטומאת קרי המוזכרות בסוגייתנו.

דף לג/א חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור

כך תטול את ידך באופן הראוי

בגמרא (מנחות לג/א, ברכות מב/א) מבואר, כי סמיכה, תפילה ונטילת ידיים מכנה משותף להם - "תכף", היינו: על בעל הקרבן לסמוך עליו סמוך לשחיטתו, על המתפלל לסמוך את ברכת גאל ישראל לתפילת שמונה עשרה, ואת נטילת הידים יש לסמוך לברכה, ובלשון חכמים: "תכף לנטילת ידיים ברכה". יש אומרים שהכוונה היא לנטילת ידיים שלפני הסעודה, שיש לסומכה לברכת המוציא ("שולחן ערוך" או"ח סימן קס"ו סעיף א'), ויש אומרים שהכוונה היא למים אחרונים שלאחר הסעודה, שיש לסומכם לברכת המזון.

יש לברר, מהו פרק הזמן, שאין להותיר כמרווח בין שני המעשים שיש לבצעם בסמיכות זה לזה. בעלי התוספות (סוטה לט/א ד"ה "כל") מוכיחים מסוגייתנו, כי מרווח הזמן המרובה ביותר שניתן לשהות בו בין סמיכה לשחיטה, גאולה לתפילה ונטילה לברכה, הוא כשיעור שניתן להלך בו עד עשרים ושתיים אמה. אולם, השהיה בין שני המעשים הנדרשים להתבצע בסמיכות זה לזה, פרק זמן שניתן להלך בו עשרים ושתיים אמה, אינו נחשב כמי שביצעם בסמיכות. שהנה, בגמרתנו מבואר כי בקרבן אשם מצורע לא ניתן לקיים "תכף לסמיכה שחיטה", משום שבין המקום שבו עמד המצורע וסמך את ידיו על הקרבן, ובין מקום שחיטת הקרבן, הפרידו עזרת ישראל ועזרת כהנים. רוחבה של כל עזרה היה אחד עשר אמה, וביחד עשרים ושתיים אמה. הרי לנו, כי במרווח זמן שניתן להלך בו עשרים ושתיים אמה, לא ניתן לקיים "תכף" [זו אחת האוקימתות בגמרא].

ללכת 22 אמה בשיעור זמן של 23 אמה: הגאון רבי חיים צבי ברלין זצ"ל [רבה של אלטונה ומגדולי דורו. חי בתקופת ה"נודע ביהודה" והגרי"א], מציב אתגר מרתק בפני הלומדים בספרו "עצי אלמוגים" (סימן קס"ה). הרמב"ם פוסק (הל' בית הבחירה פ"ו הל' ג') כדעת רבי אלעזר בן יעקב (מידות פרק ב') משנה ו'), ששטח עזרת ישראל ושטח עזרת הכהנים היו בשני מפלסים ומדרגות קישור ביניהם [המדרגות הלבנות בדגם בית המקדש שהופץ על ידי בית "מאורות הדף היומי"]. חישוב אלכסון המדרגות [ששטחן היה שתיים וחצי אמות], מוסיף בדיוק שיעור זמן של הילוך אמה נוספת [לפי הכלל שכל אמה בריבוע אמה ושתי חמישיות באלכסון]. נמצא, שרוחבן של שתי העזרות היה עשרים ושתיים אמה, אך בעקבות האלכסון נוסף זמן הילוך אמה נוספת! לפיכך, לשיטת הרמב"ם מרחק ההליכה הינו בשיעור עשרים ושלוש אמה, ולאחר שבעלי התוספות קבעו כי מרחק ההליכה הוא עשרים ושתיים אמה בלבד, ניתן להוכיח, לכאורה, כי הם פסקו כדעת חכמים (מידות שם), שלא היו כל מדרגות בין שתי העזרות.

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חוזרים בסיוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד
עכשיו! 3029 *

חודש ראשון התנסות חינם

על הערתו זו הוא עונה בקושיה מפולפלת, מבית מדרשו של ה"דרישה", המבקש להקטין את שיעור ההליכה שקבעו בעלי התוספות, עשרים ושנים אמה, לעשרים ואחד אמה בלבד. שהנה, המצורע הכנים את ידיו לתוך העזרה כדי לסמוך את הקרבן, ובכך, הוא קיצר באמה תמימה את המרחק שבין מקום הסמיכה למקום השחיטה! [לפי אוקימתא זו בגמרא. ועיין שם מה שכתב שאה"נ, וכוונת התוס' ש"כ"ב ודאי אינו תכף].

היד שהחסירה את שהוסיפו המדרגות: הפלא ופלא, מסיים רבי חיים צבי ברלין זצ"ל. שתי הקושיות פותרות אחת את השניה. אכן כן, כדברי ה"דרישה", הושטת היד של המצורע **קיצרה** את המרחק באמה אחת, ואילו המדרגות שבין העזרות, הוסיפו לו אמה אחת. נותרנו, איפוא, עם המרחק המקורי - עשרים ושנים אמה... (ועיין בהגהות "חתם סופר" ל"שולחן ערוך" או"ח סימן קס"ו שמיישב קושיית הדרישה באופן אחר).

ניגוב ידים ליד השולחן: מאחר שמרחק עשרים ושנים אמה בין מקום נטילת הידים למקום האכילה אינו רב, הציעו ה"עונג יום טוב" (סימן י"ח) וה"אשל אברהם" (סימן קס"ו), לקצר את מרווח הזמן שבין הנטילה לברכה, על ידי ניגוב הידים סמוך לשולחן, שהרי ניגוב הידים הוא חלק ממצוות הנטילה.

אכן, כך פסק להלכה ה"משנה ברורה" (שם ס"ק ד'), כי זמן השהייה הוא החל מניגוב הידים. אולם, מעניין לציין את הערתו של הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, כי מאחר שניגוב הידים נכלל במצוות הנטילה רק בנטילה הפחותה מרביעית מים, ממילא, לכאורה, ניגוב הידים ליד השולחן, אין בכוחו לעכב סיום של נטילת ידים ברביעית, כפי שאנו נוהגים כיום (הערות למסכת סוטה ד/ב).

דף לג/א כל הסומך ראשו ורובו מכניס מ"ט כל כוחו בעי'

כמה כח נדרש להפעיל הסומך את ידיו על ראש הקרבן

נפסק ב"שולחן ערוך" בהלכות יום הכיפורים (או"ח סימן תר"ז סעיף ג'), כי בעת אמירת הוידוי בתפילות יום הכיפורים, על המתוודה לעמוד. על אתר, מוסיף ה"מגן אברהם" (שם ס"ק ד'), כי עליו לשחות, כבתפילת "מודים" ולא יסמוך עצמו על חפץ באופן שאם ינטל אותו החפץ, יפול האדם הנסמך עליו.

סמיכה על הקרבן בכל כוחו: דברי ה"מגן אברהם" סותרים, לכאורה, את האמור בסוגייתנו, תמה האדמו"ר מגור זצ"ל, בעל ה"אמרי אמת" (ראה "פרדס יוסף" ויקרא א/ד). שהנה, מבואר בגמרתנו, שעל בעל הקרבן אשר סומך את שתי ידיו על ראש הקרבן, לעשות זאת **"בכל כחו"**. אין צורך בדמיון רב כדי לשער, מה יעלה בגורלו של בעל הקרבן, אם מאן דהוא ישמוט את הקרבן מתחת ידיו, ובכל זאת, הוא נסמך עליו ונשען עליו, בשעה שהוא מתוודה על חטאו! מוכח, איפוא, כי בשעת אמירת הוידוי מותר לאדם להשען על חפץ ולסמוך את עצמו עליו באופן מוחלט.

אמירת וידוי על ידי הכהן הגדול: קושיה זו אף מתעצמת נוכח התנהגותו של הכהן הגדול, אשר ביום הכיפורים היה מתוודה על הקרבנות תוך כדי שעשה "סמיכה". וכי אמירת הוידוי של כל יחיד ויחיד מישראל ביום הכיפורים חמורה מזו של הכהן הגדול בבית המקדש ביום הכיפורים?

יש להבדיל בין המפעיל כח מולו לבין המפעיל כח כלפי מטה: עלינו להסיק מכך, קבע בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל, כי אין סיכון, שהסומך עצמו על הקרבן ישתטח אפיים ארצה אם לפתע ישמט הקרבן מתחת ידיו. זאת, מאחר שאדם המפעיל כח מולו, כגון, הדוחף ארון כבד, הרי הוא נשען עליו, ושיווי משקלו מותנה ביציבותו של הארון. אולם, המרים את זרועותיו לגובה ראש הבהמה, ומפעיל כח כלפי מטה, ניצב בשתי רגליו על הקרקע, והן המהוות בסיס לעמידתו, ולא ידיו המפעילות כח כלפי מטה.

מימדיהם הגדולים של הכבשים והעיזים בארץ ישראל: וכי תאמר, הרי גם על הכבשים ועל העיזים סמכו בעלי הקרבנות את ידיהם, והללו נמוכים הם, ואם כן בעל הקרבן הנשען עליהם ממרום גובה, עלול ליפול אם ישמט הקרבן מתחת ידיו? כאן, מפתיע בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל ואומר: "יש לומר כפי המובא במדרש רבה (תולדות, פרשה ס"ה, י"ז), שכבשים ועיזים שבארץ ישראל היו גבוהים הרבה!"

נציין, כי לדעת אחדים מן האחרונים, הספק בגמרתנו, אם המצורע אשר לצורך טהרתו היה צריך לעשות סמיכה בעזרה, עמד מחוץ לעזרה והכניס אליה את ידיו בלבד וסמך את הקרבן, או שהכניס ראשו ורובו פנימה, תלוי בסמיכה הנדרשת. אם הסמיכה מתבצעת בכוח הידים בלבד, די בהכנסת ידיו לעזרה. אולם, אם עליו לסמוך בכל כוחו, אין ניתן לבצע זאת על ידי הידים בלבד, ויש צורך בהכנסת ראשו ורובו לעזרה.

בקשר לכך, נציין את דברי בעל ה"טורים" (ויקרא ג/ב), שהסומך על קרבן מן הצאן יעשה זאת ברפיון מפני חולשת הצאן. נמצא, כי אף שנדרשת סמיכה בכל כוחו של הסומך, עדיין מותנה הדבר ביכולתו של בעל החיים לעמוד בלחץ.

אלא, שמאותו פסוק (שמואל א' א/כו) "הנצבת עמכה", למדו חז"ל (ברכות שם), שאסור לישב בתוך ארבע אמות של המתפלל, שכן, אף על הכהן עמד בעת תפילתו. זאת, אמר הגרמ"ל זקש זצ"ל מירושלים, משום שהמתפלל הרי הוא כמקריב קרבן, ומקומו בעזרה, ו"אין ישיבה בעזרה". **זוהי** היתה טענתו של חנה כלפי עלי: הלא אתה עצמך עמדת בעת שהתפללת, אף שאני אשה, ופסולה לעבודה, ואין זאת אלא משום שכשרה אנכי לשחוט. אם כן, אתה כבר הורית בכך, כי אין צורך בכהן לשחיטה, ומעתה שמואל לא חידש דבר באומרו ששחיטה על ידי זר כשרה היא, שכן, עלי הכהן עצמו פסק כך שנים אחדות לפני כן, והדבר ידוע ומפורסם ("מילי דמרדכי").

דף לב/א שחיטה בזר כשרה

מי שוחט

לעומת האמור בגמרתנו, כי שחיטה על ידי זר כשרה היא, כתוב במדרש (ילקוט שמעוני, אחרי מות, סי' תקע"ט), כי הכהן בלבד הוא הראוי לשחוט, וכך נאמר שם: "תני רבי ישמעאל, לפי שהיו ישראל אסורים בבשר תאווה במדבר [כלומר, נאסרו לאכול בהמות שחוטות, אלא אם כן באו כקרבן], לפיכך הזהיר הכתוב, שיהיו מביאין קרבנותיהן לכהן, והכהן שוחט ומקבל!" מהו טעמו של דבר?

בספר "תולדות אדם" (פרק ח') מוסבר הדבר בשם אחד הגדולים, על פי בעלי התוספות (יומא לב/ב ד"ה "אם כן") שהשחיטה כשרה בזרים מפני שאינה חשובה "עבודה", שהרי נוהגת היא אף בקרבנות של חולין.

מעתה, מאחר שבמדבר לא היתה שחיטה של קרבנות חולין, שהרי בני ישראל נאסרו לעשות כן, כלעיל, אם כן היתה אז השחיטה "עבודה" ואסורה בזרים... [נציין, שבזוהר נשא (קכד/ב) נאמר שאסור לכהנים לשחוט והם פוגמים בכך! אחרונים רבים דנו בדברים אלו, ראה למשל פרדס יוסף ויקרא א/ה].

דף לד/א בהמה אין חיה לא

איה השה לעולה

מדוע בעת 'עקידת יצחק' שאל יצחק את אביו (בראשית כב/ז) "הנה האש והעצים ואיה השה לעולה" רק כשקרבנו אל הר המוריה?

מפני שמתחילה לא ידע שהולכים הם למקום המקדש, ובבמות מותר היה להקריב גם חיה (כלהן קט/ב). כאשר קרבו לבית המקדש שבו מקריבים מן הצאן ומן הבהמה בלבד, שאל "ואיה השה לעולה"..." (מנחת אשר, וירא).

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א
הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764*